

Àmfora greco-itàlica

Fitxes

David Asensio i Vilaró

FITXA TÈCNICA

Peça: àmfora greco-itàlica

Cronologia: darrer quart del segle III aC o primera meitat del segle II aC

Tècnica: cuita a torn

Mides: altura conservada: 78,5 cm; diàmetre de la boca: 14,5 cm; diàmetre màxim: 32 cm

Procedència: submarina. Costa del Maresme

Estat de conservació: peça sencera amb l'excepció del pivot, fragmentat i desaparegut

Museu de Granollers: núm. d'inv. 449

Comentari

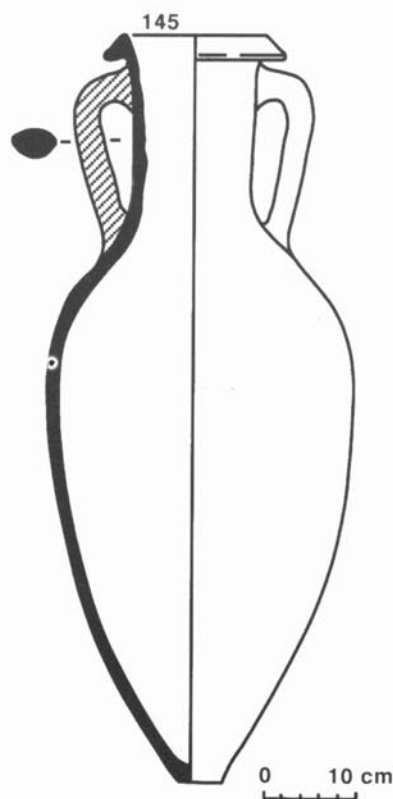
La denominació d'*àmfora greco-itàlica* fa referència, de manera descriptiva, a una certa posició intermèdia que aquest tipus d'àmfora ocupa històricament. Es tracta, d'una banda, de l'hereva directa de les produccions amfòriques de les colònies gregues establertes al sud de la península itàlica (o Magna Grècia) i a Sicília; més concretament, dels tipus característics del segle IV aC, també anomenats tipus protogreco-itàlics o formes 4, 5 i 6 de Sourisseau (SUORISSEAU, 1993).

D'altra banda, constitueix el precedent immediat de les primeres àmfors itàliques o pròpiament romanes, és a dir, les àmfors de la sèrie 1 de Dressel (DRESSEL, 1985). Així, aquesta categoria d'àmfors se situa cronològicament al llarg de tot el segle III aC i durant bona part de la centúria següent. Quant a la zona de producció, abastaria grosso modo els territoris de l'antiga Magna Grècia i gran part de la Itàlia central tirrènica.

Les àmfors greco-itàliques, malgrat haver estat englobades antigament en el tipus 1 de la classificació de Benoit (BENOIT, 1957) o en el tipus 4 de la de Lamboglia (LAMBOGLIA, 1955), no formen un tipus únic sinó que documenten una evolució tipològica interna que ha estat estudiada per E. Lyding-Will (LY-DING-WILL, 1982). La peça conservada al Museu de Granollers es correspondria amb els tipus C o D de la classificació d'aquesta autora, és a dir, els considerats tipus clàssics o estàndard definits fonamentalment a partir de les cèlebres troballes del derelict 1 de Grand-Congloué, a Marsella (BENOIT, 1961). La tendència general allargada del seu perfil, com també l'altura del coll i de les nanses, avalen aquesta atribució tipològica, car els tipus més antics (A i B de Lyding-Will) són força més panxuts i tenen els colls més curts. Un altre tret formal significatiu és el grau d'inclinació del llavi respecte del pla horitzontal. A les peces més antigues, els llavis (sempre amb la característica secció triangular) presenten una horitzontalitat quasi total, mentre que, amb el pas del temps, la inclinació es va fent cada cop més acusada fins a arri-

bar al moment evolutiu final (àmfors itàliques Dressel 1), en què pràcticament s'uneixen amb el coll. Com observem en el dibuix, la peça en qüestió es troba en un punt mitjà d'aquesta evolució formal. Finalment, el pivot, tot i conservar-se fragmentàriament, és clarament massís, com correspon als tipus C i D de Lyding-Will, a diferència dels pivots més antics (dels tipus A o B), per norma general buits. Aquesta atribució tipològica permet l'assignació cronològica proposada per a aquesta peça en la fitxa tècnica: final del segle III aC i sobretot primera meitat del segle II aC.

Quant a les pastes, es documenta una forta variabilitat, sens dubte relacionable amb l'existència d'una multiplicitat de centres o tallers productors dins del territori abans esmentat (TCHERNIA, 1987). El nostre exemplar presenta una argila de color marró rosat amb gran quantitat de partícules negres brillants com a únic desgriant visible. En tot cas, la preponderància d'aquest desgriant característic, de probable origen volcànic (esquist?), és el tret més definidor i habitual en les pastes de les peces d'aquesta categoria.

La documentació de les àmfors greco-itàliques a les costes catalanes va íntimament lligada a l'inici de la intervenció romana en aquesta zona. Si bé és cert que ja des del començament del segle III aC es detecta una certa incidència d'un corrent comercial de productes itàlics, no és fins a la darreria d'aquesta centúria quan se'n produeix una irrupció rellevant. Els esdeveniments de la Segona Guerra Púnica condueixen al desembarcament de tropes romanes a Empúries l'any 218 aC i, tot just finalitzat aquest conflicte bèl·lic, l'any 205 aC s'inicia l'ocupació romana de la zona, no sense ràpides sublevacions indígenes i campanyes immediates de pacificació, com ara les portades a terme pel cònsol M. Porci Cató l'any 195 aC.

En aquest context històric cal situar l'arribada massiva, lògicament per via marítima (recordem que el nostre exemplar, com tants d'altres, és significativament de procedència submarina), d'aquest tipus amfòric i de la vaixel·la fina també de producció itàlica, més concretament la ceràmica

ca de vernís negre anomenada campaniana A. Precisament el moment final de molts jaciments ibèrics de la costa catalana es caracteritza per uns conjunts ceràmics fortament marcats per la pre-sència d'aquestes dues categories ceràmiques. En el cas de les àmfores, la proporció respecte a d'altres produccions amfòriques importades pot ser molt alta, tot i que la seva incidència relativa també pot variar molt d'un jaciment a un altre (ASENSIO, en premsa); però la significació precisa d'aquest fet s'haurà d'investigar en un futur pròxim.

Finalment, el contingut de les àmfores greco-itàliques era, sens dubte, essencialment vinari, tal com demostra la conservació habitual de restes de substància negra (possiblement pega o resines) a la superfície interna de la peça (que en el nostre exemplar són absents); aquesta substància és especialment indicada per al transport del vi i totalment innecessària en el cas de l'oli o dels cereals.

BIBLIOGRAFIA

ASENSIO, D. (en premsa): "Les àmfores d'importació de la ciutatella ibèrica d'Alorda Park o les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès, Tarragona)". *Revista d'Arqueologia de Ponent* núm. 6.

BENOIT, F. (1957): "Typologie et épigraphie amphoriques, les marques de Sestius". *Rivista di Studi Liguri* núm. 23, pàg. 247-285.

BENOIT, F. (1961): *Fouilles sous-marines: l'épave du Grand Congloué à Marseille*. Gallia, Sup. 14, París.

DRESSEL, H. (1895): *Corpus inscriptionum latinarum XV, instrumentum domesticum urbis Romae*. Berlín.

LAMBOGLIA, N. (1955): "Sulla cronologia delle anfore romane di età repubblicana (II-I secolo aC)". *Rivista di Studi Liguri*, núm. 21, pàg. 241-270.

LYDING-WILL, E. (1982): "Greco-ithalic amphoras", *Hesperia* núm. 51-3, pàg. 338-356.

SOURISSEAU, J.-Ch. (1993): "Amphores magno-grecques". *Lattara* núm. 6, pàg. 64-66.

TCHERNIA, A. (1987): *Le vin de l'Italie romaine, essai d'histoire économique d'après les amphores*. Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome, núm. 261, París.